

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת קרח כתובות לה. – לט:

לה. בתוד"ה ומי איכא. דלרבי נתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב ממון, ולרבנן חייב מיתה.

בחת"ס [ד"ה מאי לאן] כ', דלרבנן דמחייבי מיתה, בעינן שיהיה ההתראה על שניהם, וזהו דוקא לענין רציחה, אבל לענין חובל, אין חילוק בין גוף זה לגוף זה, ולעולם מתרין ביה "לא יוסיף להכותו". [ויש לדון לפ"ז, אם הנחבל או קרובו כשרים להעיד בו לענין חיוב מלקות, דלכאור' הוי כמלקות דחובל ביו"ט, דאין הנחבל בע"ד ליפסל לעדות זו. וצ"ת]. וכשהתרו בו על חבירו והכה את האשה, כיון דמותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל, א"כ הרי הוא מותרה ג"כ שלא לחבול, לא חבירו ולא האשה, דלענין חבלה אין חילוק [אע"פ שלענין מיתה אין ההתראה אלא על חבירו].

לה. בתוד"ה ומי איכא. וי"ל דלענין ממון אחר אית להו לכולהו היקשא וכי'.

כ' בבית יעקב, משמע מדבריהם דיותר נראה לחייב בדמי הנהרג עצמו מבממון אחר. ויש ליתן טעם, דבשלמא בממון של דמי הנהרג יש סברא לחייב בשוגג, דהא אפי' במומתין בידי אדם רצה הש"ס לומר לקמן [לז:]: לדמות למומתין בידי שמים שנותנין ממון ומתכפר להם וה"נ במומתין בידי אדם, רק שלומד מקרא ד"לא יפדה" דלא מהני, ולפ"ז בשוגגין דליכא עונש רק בידי שמים, דמי ממש למומתין בידי שמים דנותנין ממון ומתכפר להן, ולא נחשב כשני עונשין כיון שהמעוה הן לכפרה, משא"כ ממון אחר דודאי אינו מתכפר בעונש [אצ"ל העונש] שנתחייב בעד הנהרג, לכך יש סברא יותר לפוטרו מממון דהוי כשני עונשין.

לה: לא צריכא דבהדי דמחייב קרע שיראין דיליה.

כ' הפנ"י, משמע דאכתי איירי דהכאה שאין בה שוה פרוטה, מדלא קאמר אלא. איברא שראיתי למהרש"ל שהקשה בסמוך בלשון התוס' בד"ה מתני' כמאן, דאיכא לאוקמה נמי בהכאה שיש בה שוה פרוטה, דלענין ממון אחר לא מהני הא דריבתה תורה חובל לתשלומין, דאכתי [אף דאינו לוקה מחמת שמשלם ממון דחבלה, מ"מ לגבי ממון אחר] הו"ל כחייבי מלקות שוגגין דפטור. ולענ"ד אין דבריו מוכרחין, דכיון דריבתה התורה חובל לתשלומין, כיון שמשלם ניתק ליה הלאו דבל יוסיף, ולא מיקרי חייב מלקות כלל, ולא דמי לחייבו מלקות שוגגין.

לה: אי כר' יצחק קשיא ממזרת.

כ' הרמב"ן, איכא למידק, ולוקמה בממזר שבא על הממזרת דהכי אוקמה בירושלמי. ולא מילתא היא, חדא, דהא אלו נערות פסולות קתני, ואי בממזר שבא על הממזרת פשיטא, דהא ישראלית שלימה היא וכשרה היא לו, וקרינן בה ולו תהיה לאשה, [א"ה, לכאור' אכתי מצי לאוקמה בגר שבא על הממזרת למאי דקיי"ל דקהל גרים לא אקרי קהל, והיא גופה

לה. איכא דאמרי איתיביה ר"י לר"ל וכו', לא אסון ממש.

הקשה הרשב"א אכתי לר"ל מי ניחא, דהא מ"מ חייבי מלקות שוגגין ודבר אחד הוא, דהא חבל בה, לא היא, דהא אמרו בה בפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין, [ואף בדמי ולדות, אע"פ שאינן תשלומי חבלה דחבל בה. וביותר, שאינן כשאר חבלות, דלאו צררי ניהו, כדאמרי' בב"ק מט.], ואפי' ר"ל אית ליה הכין כדמוכח בסמוך בשמעתין.

לה. ומי איכא למ"ד חייבי מיתות שוגגין חייב.

כ' הרשב"א, כלומר ממון, אבל ודאי חייבי מיתות שוגגין ומלקות, כגון דאתרו ביה אמלקות ולא אתרו ביה אקטלא, לר' יוחנן חייב מלקות אע"ג דאי אתרו ביה אמיתה פטור ממלקות, דהא בהדיא פליגי בה בריש פ' אותו ואת בנו [פא:]: גבי שחט ראשון לשולחנו ושני לעבודה זרה, ואתרו ביה משום אותו ואת בנו ולא אתרו ביה משום ע"ז, ר' יוחנן אמר לוקה ור"ל אמר אינו לוקה, וטעמא דמילתא, דפטור חייבי מיתות שוגגין, מהיקשא דמכה בהמה ילפינן ליה, וההוא בממון הוא, והלכך ממון שמענו מלקות לא שמענו [וכ"כ הפנ"י מסברא דנפשיה, והוסיף לבאר, דהא מיתה ומלקות, ומלקות וממון, לרבנן תרוייהו מכדי רשעתו נפקא כמש"כ תוס' לקמן [לז: בד"ה וחדא], ולפ"ז ר"ל דיליף רשע רשע לענין מלקות וממון דאפי' לא אתרו ביה, א"כ איירי כדי רשעתו אפי' לא אתרו ביה, ואפ"ה מיקרי שתי רשעיות, א"כ ה"ה לענין מיתה ומלקות נמי איירי אפי' לא אתרו ביה למיתה, משא"כ לר' יוחנן לעולם לא ממעטינן מכדי רשעתו אלא שתי רשעיות ממש, והיינו בדאתרו ביה].

ומסיק הרשב"א, ודוקא בכיו"ב שהמלקות אינו בא מלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, אלא המלקות בא מאותו ואת בנו לא תשחטו, והמיתה מזובח לאלהים יחרם, אבל אם התרוהו במלקות מלאו דלא תעבדם, אינו לוקה, דהו"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואין לוקין עליו. ור' יוחנן הוא דאמרה בהדיא בעירובין בשלהי פ"ק [יז:]: גבי אל יצא איש ממקומו. [ועיין בהגהות מצפ"א כאן].

לה. כי פליגי בחייבי מלקות וכו'.

כ' הריטב"א, ולענין חייבי כריתות שוגגין ודבר אחר אליבא דר' נחוניא בן הקנה, נחלקו המפרשים ז"ל, איכא מ"ד דאפי' לר"ל חייב, דלא אשכחן דאיתקוש חייבי כריתות לחייבי מיתות, ואיכא מ"ד דאדרבה אפי' לר' יוחנן פטור, דלר' נחוניא בן הקנה חייבי כריתות כחייבי מיתות ב"ד ממש הם, או מדכתוב ולא יהיה אסון דמשמע אפי' אסון בידי שמים, או מדכתוב והכרתי אותו, אמרה תורה כרת שלי כמיתה שלכם, [כדלעיל ל:]. וזה הלשון האחרון נראה עיקר.

קמ"ל דשריא ליה, ואולי משום דלא הו"ל למיתנייה הכא אלא בדוכתה בקידושין ולענין נישואין], ועוד, דקתני כותי, ודומיא דרישא קתני, ואי כותי הבא על הכותית, ל"ל למיתני דינייה דכותים דאית להו דינא גבי הדדי, ואע"ג דאוקמה בירושלמי הכי, לא אתיה בסברא דגמ' דילן.

ועיין במצפ"א שהקשה על תירוץ קמא, דמ"מ איצטריך, דס"ד אמינא דלא קרינן בה ולו תהיה לאשה דלא ליפוש פסולין, וכה"ג אמר בסוטה [כו.]. [דאיצטריך למיתני דאשת ממזר לממזר שותה כשאר סוטה, דסד"א אפוי פסולין לא ליפוש, ופירש"י, לא נעשה שלום ביניהם, הלאוי לא יפרה ולא ירבה הואיל וכל דורותיו ממזרים. עכ"ל. ואולי ס"ל להרמב"ן דהכא שעיקר חיובו משום דפגמה, לא ס"ד דממזרים שאני, דמכלל תשלומי נזיקין הוא [כל היכא דלא אסירא ליה ממש]. ולא דמי לסוטה שעיקר השקאתה להטיל שלום ביניהם].

לה: אי ר' יצחק קשיא ממזרת.

כ' הפנ"י, מסוגיא זו הקשו הקדמונים [וכן השיגו הראב"ד] על הרמב"ם ז"ל שכ' [בפס"ו מהל' איסורי ביאה ה"ב] דלאו דממזר לא שייך אלא ע"י קידושין, אבל בעל ולא קידש אינו לוקה, וא"כ קשיא ליה מסוגיא דהכא. ואני בעניי לא ידעתי למה הרעישו על הרמב"ם בזה, שהרי הרמב"ם הוציא דין זה מפלוגתא דאביי ורבא בפ' עשרה יוחסין [עח.]. ופסק כרבא, וא"כ שפיר מקשה הכא רב פפא לאביי, דלדידה קשיא ממזרת, ומסתמא אביי כרבה ס"ל דתלמידו הוא, וכמש"כ התוס' כאן [בד"ה כמאן] וכו', אבל מה אעשה שהרמב"ם גופיה תירץ לחכמי לונל בענין אחר כמבואר שם [הו"ד במ"מ], אלא שלשונו מגומגם מאד וכו'.

לה: הממאנת אין לה לא קנס ולא פיתוי.

ופירש"י, שאינה בחזקת בתולה הואיל וניסת. וכ' ע"ז הרמב"ן, ולא נהירא, אי שהתה עמו כדי ביאה, פשיטא, ואם יש עדים שלא נתייחדה עמו, אמאי אין לה קנס. ואיכא למימר לעולם כשהתה עמו כדי ביאה, ואיצטריך, סד"א אוקמה אחזקה, והיכא דטענה ליה מנה, א"נ לא טענה, כיון דליכא סהדי ישלם כדי שלא יהא חוטא נשכר, [א"ה, לכא' ה"נ י"ל גם בנערה שנתאלמנה או נתגרשה מן הנישואין, למ"ד לקמן [לח.]. דבנתארסה ונתגרשה לה יש קנס, לשיטת תוס' ריש פרקין דה"ה נכנסה לחופה ולא נבעלה, עיין בהגרע"א שם], קמ"ל. א"נ לאשמועינן דקטנה בעלמא יש לה קנס. ועיקר.

והרשב"א כ', י"ל דאפי' כשיש לה עדים שלא נסתרה, ואפ"ה לא סמכינן אעדים לאפוקי ממונא בכי הא, דעדים לא דייקי שפיר במילתא דלא רמיא אדעתיהו לאסהודי עליה כלל, כדאמרינן בפ"ק [יא:]: כנסה ראשון לשם נישואין ויש לה עדים שלא נסתרה, אין השני יכול לטעון טענת בתולים, א"נ בשנסתרה, ואיצטריך לאשמועינן דקטנה בעלמא יש לה קנס.

עוד כ' הרמב"ן, ואיכא דאוקמה כר' יוסי הגלילי דאמר [לקמן לח.]. נערה שנתארסה אין לה קנס ולא פיתוי, וכיון שאירסוה אמה ואחיה הרי היא כארוסה דעלמא ואין לה קנס, וכ"ת כיון דאירוסין דרבנן הם אמאי אין לה קנס, אמרי אין, דהא קי"ל הפקר ב"ד הפקר. ולא דמי להא דאמרינן [לו.]. בשניה כיון דמדאורייתא חזיא ליה אמאי אין לה קנס, ולא להיא דאמרינן לעיל [לד.]. למ"ד [מעשה שבת] דרבנן מ"ט דרבנן דפטרי, דהתם אע"ג דלא קרינן ביה ולא תהיה לאשה מדרבנן, לא מפסדא קנס, דהא איכא כמה דלא מינסבן להו ואית להו קנס, והיא דלעיל נמי כיון דטבח חייב בתשלומי ד' וה' אע"ג דאסרוה עליה לכתחילה, אבל הכא כיון דתקינן לה רבנן נישואין, כארוסה של תורה היא ואין לה קנס. [ויעו"ש] שיישב השמטת הר"ף להך דממאנת לפי שני הפירושים. והסכים לפירש"י].

לה: הממאנת אין לה וכו' ולא פיתוי.

הקשה הרשב"א, מאי קאמר אין לה פיתוי, פשיטא, דכיון דיתומה ומפוחה היא, אין לה לא קנס ולא בושט ופגם וכדאמרינן לעיל [לב.], י"ל דבגרורא נקטיה, דכיון דקתני הכי בהני אחריני, תנא ליה נמי גבי ממאנת אע"ג דלא

איצטריך בהיא גופה. ואין לומר דהא קמ"ל דקטנה אין מחילתה מחילה, והכא שנישאת ומיאנה אין לה פיתוי, הא קטנה דעלמא דכוותה חייב, דהא לא אפשר, דהא קי"ל דאינה מתקדשת למיאונן עד שתגיע לעונת הפעוטות, דהיא כבת שית כבת שבע כבת תשע כבת עשר, כל חדא וחדא לפום חורפה, כדאיתא בפ' האומר התקבל [גיטין סה.], והיא מתנתה מתנה ומחילתה מחילה, דהא פעוטות מתנתן מתנה כדאסיקנא בפ' הניזקין [נט.]. אלא מסתברא כמו שתרצנו. אבל הריטב"א כ' דאפי' כשתגיע לעונת הפעוטות שמחילתה מחילה בעלמא במטלטלין, שאני הכא דפיתוי קטנה אונס הוא, ואין כאן מחילה. [וע"ע בהגרע"א שהאריך בזה].

לה: בתוד"ה לא קנס. דשייך למיקרי לאונס קנס טפי מלפיתוי, משום דאונס שותה בעציצו.

ובקוב"ש [אות קכ"ז] למד מדבריהם, דהא דשותה בעציצו הוא בתורת קנס, וא"כ אינו נוהג בזמן הזה [שאין דנין דיני קנסות]. ובסמ"ק וכן בחינוך כתבו דנוהגת בזה"ז דאינה קנס, וכן מוכח מדברי הרמב"ן בס' המצוות [מ"ע רל"ה] שכ' וז"ל, ואין מצות עשה קנס, שאין לומר במה שנצטוונו לעשותו שיהיה קנס, בשום פנים, אלא שדבריו צ"ע, דהא גם בתשלומי קנס איכא מצות עשה דכתיב [ונתן וגו'] חמשים כסף [ישלם] ואם אינו משלם, ביטל מצות עשה, לבד איסור גזל וכו'. ושמא דעת הרמב"ן לומר דכל הקנסות אינן מ"ע, אלא דינין שחייב לשלם, ואם אינו משלם עובר בלא תעשוק אבל לא ביטל מצות עשה.

לו. כיון דמדאורייתא חזיא ליה, אמאי אין לה קנס.

כ' הגריעב"ץ, פירוש, כיון דמדין תורה ראויה לו, היאך נפקיע ממונה של זו ויהא חוטא נשכר, אע"ג דבקושטא איסורא דרבנן רביע עליה שאינו רשאי לקיימה, ולא אמרינן היכי אתי רבנן ועקרי דבר מן התורה ד"לו תהיה לאשה", שהרי היא או אביה יכולין לעכב, ואי במפוחה אף הוא יכול לעכב, ורבנן הוא דגזרו עליה שלא ישאנה. [ובלאו הכי בשב ואל תעשה יכולין חכמים לעקור כמו שאמרו ביבמות [צ.]. ע"כ הערת המגיה בדפוס וילנא. וכ' ע"ז בדפ"ח [עוז והדר], ונראה דלא קשיא שהרי אם נשאה חייב לגרשה מדרבנן, ואע"פ שעובר בקום ועשה על לאו דלא יוכל לשלחה, [א"ה, לכא' תליא אי הלאו בתולדה מהעשה, דכשמצווה שתהיה לו לאשה מוזהר שלא ישלח אשה זו שמצווה עליה, וכשעוקרים העשה [שזו עקירה בשוא"ת], ממילא ליכא לאו וא"צ לעוקרו], כמפורש ברמב"ם פ"א מהל' נערה בתולה ה"ח ובטושו"ע אה"ע סי' קע"ז ס"ד]. ואפ"ה כיון דמדאורייתא מיהת שריא ליה, אקרא בה ולו תהיה לאשה.

לו. הא ר' יהושע. ופירש"י דאמר לא מפיה אנו חייין.

הכא יש לה טענת בתולים, דאי נמי הוה טענה קמן [משארסתני נאנסתי] לא מהמנין לה. והריטב"א תמה ע"ז, דהא מתני' קמייתא דמוקמינן לה כר' יהושע לא איירי בענין טענת בתולים, אלא לענין קנס, דקתני יש לה קנס. וי"ל דמרוז"ל הכי קאמר, דהא דקתני יש לה קנס, קנס של כתובה קאמר שמפסדת אותה בטענת בתולים. א"נ דעד כאן לא קאמר ר' יהושע אלא לענין כתובה, מפני שיש עליה טוען, וחזקה אינו טורח בסעודה ומפסידה, אבל לענין קנס שאין עליה טוען ברור באמת, ודאי בחזקת בתולה מוקמינן לה ויש לה קנס, וכי אמרינן הא ר' יהושע, ה"ק דאפי' לר' יהושע קאמר.

וז"ל הרמב"ן, והא דקתני יש לה קנס, ר' יהושע, כלומר אף ר' יהושע, דלא שייכא בפלוגתא כלל, דבדלא טעין עסקינן, ואי נמי טעין, לא מהימן לאפסודה קנס דמשקר, דא"כ מה הועילה התורה בתקנתה, ועוד, בטלת תורת קנס קטנה, שהרי אינה יודעת לטעון, ואביה לא ידע בה, אלא לעולם לא מהימן.

לו. הסומא ואיילונית וכו' ויש לה טענת בתולים.

כ' הבית יעקב, לכא' קשה כיון דמייירי באיילונית שהכיר בה, דבלאו הכי מקח טעות הוא, וא"כ מאי קמ"ל דיש לה טענת בתולים, מהיכי תיתי

תגרע משאר בעלת מום שהכיר בה דודאי יש לה טענת בתולים. ועל כרחק צ"ל דקמ"ל דכבר היא בשנת בוגרת רק שיש לה דין קטנה עד כ', דאילונית מקטנותה יצאה לבגר, והו"א דדוקא לענין דיני קטנה חשובה כקטנה, אבל לענין שאין רחמה צר ואין לה טענת בתולים, שוה היא לשאר נשים, וכל שהיא גדולה שוב אין רחמה צר כשאר נשים ואין לה טענת בתולים, קמ"ל דקטנה היא לכל מיילי עד שנעשתה בת כ'.

וז"ל הרשב"א, כלומר שלא מצא לה בתולים בעודה נערה [דאילו בוגרת אין לה טענת בתולים, כדתני ברישא. ואולי מה"ט קבע דבריו אהך ברייתא, ולא ברייתא קמייתא דתני בה ג"כ דאילונית יש לה טענת בתולים. מיהו אפשר דהתם לא גרס אלא "יש להן קנס", כגירסת רוב ספרים דמיתתו תוס' בד"ה החרשת, וכמו שנראה מדבריו בד"ה הא ר"ג], וכשגדלה ונעשית בת עשרים נולדו לה סימני איילונות, דאיגלאי מילתא דהיא שעתא איילונות היתה וכבוגרת היא, אפ"ה יש לה טענת בתולים, [ועדיפא מבוגרת דעלמא. ולכא' הטעם משום דאיהו מיתה בחזקת בתולה שלימה נשא אותה. ועצ"ב], והוא שקיבל על עצמו בפירוש בשעת קידושין אע"פ שתמצא איילונות, דאי בלא הכיר בה וקידש סתם, תיפו"ל דאינה מקודשת דמקח טעות הוא.

לו. בתוד"ה החרשת. פי' בקונטרס וכו' וקשה לר"י דהיכי טענינן לה הכי מספק לאפוקי ממונא וכו'.

וכ"כ בתוס' הרא"ש, והוסיף וז"ל, עד כאן לא קאמר ר"ג לעיל אלא משום דברי ושמוא ברי עדיף וכו'. וכן הביא הריטב"א בשם התוס', וכ' ע"ז דלא קשיא, דכי איתא לדידה דידעא קושטא דמילתא בעינן דתטעון בברי, אבל השתא דאיהי לאו בת טענה היא, אגן טענינן לה אפי' בשמא כמו בכל מקום שאנו טוענינן ליורש וללוקח. [אמנם מלשון תוס' דידן משמע דעיקר קושייתם משום דלא טענינן להוציא ממון].

ועיין בקוב"ש [אות קל"א] שהביא דהרא"ש לעיל ריש פ"ב כ' דהא דטענינן ליתמי דינו כטענת ברי, אבל דעת התוס' לחלק דדוקא להחזיק ולא להוציא, כמ"ש בקובץ אהל תורה דהוי ספק ברי ולא ודאי.

לו. תוד"ה החרשת. ולר"י נראה לפרש וכו' לפי שבחזקת מוכת עץ היא.

וביאר במהר"ם ש"ף, דהשתא איכא חזקה אלימתא נגד חזקת ממון, ולא איתרעי אותה החזקה וכו', רק אי לא טוענת איתרע חזקתה, דהו"ל למיטען לפי שאינה בושא במוכת עץ, א"כ בחרשת שאין לה דעת לטעון, לא איתרע חזקה שלה אף אם אינה טוענת, ואגן טענינן לה וכו', וקמייתא ר' יהושע דס"ל בפקחת אף בטוענת אינה נאמנת, ולא עדיפא שתיקה דהך מטוענת בברי.

וז"ל תוס' הרא"ש, ולי נראה לפרש וכו' משום דבחזקת מוכת עץ הוא נושא אותה, ואע"ג דכולהו נמי חבוטי מיחבטן, מיהו חרשת ושוטה מיחבטא טפי ואין להן דעת להראות אפי' כמו סומא, ואפי' אין דרכה לחבוטי אלא כשאר נשים, ניחא, דשאר נשים נישאות בחזקת בתולות מדלא קאמרי שהן מוכת עץ, אבל הנך דלא מצו אמרי, בחזקת מוכת עץ נישאות וכו', אבל לר' יהושע נחבטת לא שכיחא ולא מוחזקין לה בחזקת מוכת עץ.

וכ' המהר"ם, נ"ל דלפי ר"י הא דמתרץ לא קשיא הא ר"ג והא ר"י, היינו פלוגתא דאידך מתני' דאיתא התם פ"ק [ג]. היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי וכו'. וכ' עוד, דטעמו של רש"י דמפרש על טענת משארסתני נאנסתי, אף שפי' ר"י הוא קרוב יותר לפי סוגיא דשמעתין, אלא שרש"י ס"ל דטענת מוכת עץ לא טענינן אגן בשבילה, דאפי' ליתמי וללקוחות לא טענינן אלא טענה דשכיחא ומצויה.

לו: אלא דאתו בי תרי ואמרי לדידהו תבעתנהו באיסורא.

ופירש"י דכיון שיש עדים שהיתה מחזרת אחרי הזנות, לאו בחזקת בתולה היא. והרמב"ם [בפ"ב מהל' נערה הי"ז] כ' וז"ל, שלא חייבה תורה קנס אלא לאונס ומפתה, אבל זו שהכנינה עצמה לכך וכו' הרי זו קדשה וכו', ולפיכך אמרו חכמים שהוציא עליה שם רע בילדותה אין לה קנס כמו

שבארנו [בפ"א ה"ט], שהרי זו בחזקת שהפקירה עצמה לדבר זה ברצונה. ועיין בר"ן ש"כ ע"ז, דלפי פירושו לא נתחוויר מאי דקאמרינן בגמ' בשלמא התם שכיחי פרוצין.

ולטעמא דרש"י כ' הגרע"א וז"ל, לפ"ז יהיה הדין דבכה"ג בעדים שמעדיין שתבעתנהו לבעול תהיה אסורה לכהונה, שניחוש שמא נבעלה לפסולי כהונה, ואף דבדוקת ומזנה ואינה רוצה ליבעל לפסול, דהא ביותר מזה אמרינן דבנבעלה בודאי לכשר להרבה פוסקים לא חיישינן למדאפקרי', וכשרה לכהונה, מ"מ בתבעתה לפסולים לה תיאסר לכהן, זה לא מצינו. [והא דלא ניח"ל לומר דדוקא לענין ממונא הוי זה ריעותא, כגון לפטור מכתובה או מקנס, וכן לפטור הלואה משטר שהוציא עליו המלוה, אבל לענין איסורא לא מפקינן לה מחזקתה, אולי משום דאשכחן שהחמירו טובא לענין יוחסין].

לו: כיון דקא מהדר אזיפא, אימר זיפיי זיפיי וכתוב.

כ' הריטב"א, הילכך אע"פ שנתקיים בב"ד, ואפי' העדים עצמן אומרים כתב דינו הוא זה, איכא למיחש לזיפא, כההוא דאמר אין חתימות ידי דידי הוא בפ' מי שמת [קסז]. [וכ"כ בתוס' ר"ד]. מיהו אי אתו סהדי גופייהו ואמרי דדכירו דחתימי בשטרא, או דאתו סהדי ומסהדו דחזינהו דחתמו בשטרא, ה"ז כשר. [וז"ל הרשב"א, אי אתו סהדי גופייהו ואמרי כתב דינו הוא זה ובפנינו הלואה לו או זכורין אנו שקנינו מידו, כשר ומגבינן ביה]. אבל הרמב"ם כ' בפכ"ב מהל' עדות ה"ה, וז"ל ויראה לי שאם באו עדי השטר והעידו הן בעצמן על כתב ידן, כשר.

וכ' עוד הריטב"א, ויש מרבתי שהיו אומרים דלא חיישינן לזיפא אלא לההוא שטרא גופיה דהוה מהדר לזיפיה, כגון דאמרי עדים, לדידן אמר לן זיפו שטר כך וכך על ראובן, כי השטר שיוציא על ראובן מאותו סך ריע, אבל על איניש אחר, או על ראובן ומסך אחר, כשר, וכן נראה מדברי ר"ח ז"ל, דפירש דכי אתו תרי סהדי ואמר לדידן זיפו לי כי האי שטרא, איתרע ההוא שטרא, ע"כ. [וכ"כ הרא"ש [סי' ג'], ואסברה לה, שלא הוחזק לזיפיי שטרות על כל בני האדם, אלא דוקא על אותו פלוני שהזכירו עדים, דתלינן שמא מנה היה אצלו בע"פ וירא שמא יכפור]. ואף לפירוש זה, כל היכא שהעדים אומרים לדידן אמר לן זיפו שטרא ולא פירשו יותר, כל שטרא דמפיק הוי ריע, והכי דייק לישנא דגמ' דאמר לדידן אמר לן זיפו שטרא, דאלמא כיון דאמר הכי הוי שטרא דהאי ריע, ואתאי כדפרישית. אבל דעת מורי הרב ז"ל, דאפי' הוה מהדר בזיפא על ראובן חוששין לשמעון, וה"ה לראובן מסך אחר, דכיון דמהדר אזיפא, מזיפיי ואזיל אנפשיה, וכן הדעת נותנת. עכ"ל הריטב"א.

לו: בתוד"ה והיוצאת. ופשיטא דלאו בת קנס היא דהא כבעולה ודאי היא.

וכ"כ בתוס' הרא"ש. ובהוספה מתלמידו במוסגר כ' ע"ז וז"ל, מורי נר"ו הקשה על פירוש זה ג"כ, אמאי קפרינן בת סקילה היא, לפרוך בעולה היא. ופירש דמייירי שבאו עדים שנבעלה שלא כדרכה, דבת סקילה היא, ועדיין בתולה היא, ומקשי בת סקילה היא, וכיון שחשובה מיתה, אמאי יש לה קנס, ואמאי לא חשיב לה כבא על המתה.

לו: וכל המתחייב בנפשו פטור מן התשלומין.

כ' הריטב"א וז"ל, הקשו בתוס' דהא משעה שהערה בה נתחייב מיתה, ואין חייב קנס עד גמר ביאה, ואין מיתה וממון באין כאחד, דהכי אמרינן בפ' בן סורר ומורה [עג]: לענין אותן עריות שניתן להצילן בנפשו וכו' משעת העררה הוא דפגמה ומחייב לה קטלא, וממונא לא משלם עד גמר ביאה. וי"ל דהתם הוא דמכיון דפגמה לא ניתן להצילה בנפשו, דאפגמה קפיד רחמנא וכדאיתא התם, אבל הכא אע"ג דמשעת העררה איחייב בה מיתה, מ"מ כל שעתא ושעתא עביד חיוב מיתה עד גמר ביאה. וז"ל המאירי. יראה כל שמיתה קודמת, אין תשלומין חלין עליו מצד אותו מעשה בעצמו, ועוד שהרי חיוב מיתה כל שעת הביאה, ונמצא בגמ' ביאה מיתה ותשלומין באין כאחד. [וע"ע במש"כ הגרע"א בזה לעיל לא:].

לו: אמר רבה דילמא לא היא וכו' אלא שלא יהא חוטא נשכר.

הריטב"א גרס רבא, וכ' ע"ז, איכא דקשיא ליה, דהא רבא גופיה לית ליה האי טעמא בפ"ק [יא.], ולא קושיא היא, חדא דהכא לר' יהודה קאמר, והתם אמר לה לרבנן דפליגי עליה דר' יהודה הכא וכו', ועוד, דהכא דיהבינן קנסא לבת ישראל כדי שלא יהא חוטא נשכר, אתיא שפיר, אבל התם לא יהבינן לה דאזל ואכלה בגיורתא משום טעמא דלא יהא חוטא נשכר. [ועיין במה שתיירצו ע"ז בתוס' שם].

לו: א"נ עד כאן לא קאמר ר' דוסא התם אלא בתרומה דרבנן, אבל קנס דאורייתא כרבנן ס"ל.

ופירש"י בתרומה בזמן הזה דרבנן. ובתוס' הרא"ש כ' וז"ל, הקשה רבינו מאיר, א"כ הו"ל למימר בהדיא בתרומה בזה"ז. ופירש דה"ק, אלא בתרומה דליכא למיסר אלא מדרבנן, משום דשבוייה ספק נבעלה ספק לא נבעלה, כיון דספק הוא אית לן למימר אוקמה אחזקתה ומותרת לתרומה מדאורייתא, הלכך מאן דאסר בתרומה לא אסר אלא מדרבנן, ור' דוסא האי חומרא לית ליה, אבל קנס דאורייתא, פירוש, דת"ק דר' יהודה אית ליה דמדאורייתא לית ליה [אצ"ל לה], דכיון דספק נבעלה ספק לא נבעלה, אע"ג דאיכא למימר העמד אשה על חזקתה, הא איכא חזקת ממון דקיימא כנגדה, וכיון דספק הוא והדבר שקול, מספיקא לא מפקינן ממונא, כיון דמדאורייתא אסור לאפוקי מיניה, אימא דמודה ר' דוסא דמשום שלא יהא חוטא נשכר לא מפקינן ממונא. והשתא ניחא טעמא דת"ק דר' יהודה במתני', ולא נצטרך לדחוק ולפרש טעמא משום גזרה כמו שפירשנו לעיל. [כתוס' בד"ה ואלו. ועיי"ש בדברי הפני" ומצפ"א, הו"ד בסמוך].

לו: בתוד"ה ואלו. אע"ג דמדאורייתא שבוייה לא הויא בחזקת בעולה וכו'.

כ' הפני" לא ידענא מאי קשיא להו, דנהי דמדאורייתא מותרת לכהונה, היינו משום דאע"ג דרוב גויים פרוצים בעריות, אפ"ה המועט מסייע לחזקת היתר, ואיכא נמי ברי ושמא, ומשו"ה מותרת כדאיתא בפ"ק [יג:]: בסוגיא דראוה מדברת עיי"ש בתוס' ובחי' דושינו, משא"כ הכא לענין קנס, דהרוב מסייע לחזקת ממון, ובכה"ג כו"ע מודו דהולכין בממון אחר הרוב, ואיתרע לה חזקה שלא נבעלה, וכן נראה להדיא מלשון רש"י בסמוך [בד"ה אלא בתרומה]. וצ"ע. [וכן הקשה הגרע"א בתוספותיו. ועיין מש"כ בזה בתפארת ירושלים].

ובמצפ"א תירץ, לפמש"כ הפני" עצמו לעיל [כג. בד"ה מאן דמתני] דהך רובא דעכו"ם פרוצים בעריות, לאו רוב גמור הוא מן התורה, דסמכינן אהא דשבוייה מנוולא נפשה, ועוד דהוי רוב התלוי במעשה וכו', אבל ביאה דזנות ודאי הוא תלוי במעשה, וא"כ לא הוי רוב זה רק מדרבנן, ולפ"ז א"ש מה שכ' תוס' כאן דלא תימא רוב זה לפטור מקנס, כיון שאינו רוב מן התורה, והו"ל לרבנן לאוקמה אדאורייתא ולחייבו כדי שלא יהא חוטא נשכר.

לו: וסבר ר' יהודה בקדושתה קיימא וכו'.

כ' הפני", הא דמקשה מהבחינה, אע"ג דעל כרחק ר' יהודה לאו לכל מילי קאמר דבקדושתה קיימא, דהא מודה דאסורה לכהונה, אלא משום דהבחינה חששא בעלמא מדרבנן הוא, משו"ה מדמה לה להנך. וז"ל החת"ס לעיל [לו: בד"ה ר' יהודה אומר], לענ"ד בד"ר יהודה ובדר' דוסא אין הכונה שהיא בקדושתה ממש ומותרת לכהן, כי לא לישתמיט תנא דמתיר שבוייה לכהן, ועובדא דינאי יוכיח, אך ס"ל דחששא דכהונה חומרא בעלמא מחומרא דיוחסין היא, ואין ראוי לגזור קנס אטו כהונה, או אכילת תרומה דרבנן וכו', אבל לא שס"ל לר' יהודה ור' דוסא שמותרת לכהונה באמת וכו'. מיהו כדפרץ מגיורתא אשבוייה, הומ"ל ולטעמין, דהא מודים שאסורה לכהונה, ה"נ בעי הבחינה, אלא עדיפא מיניה משני.

אמנם המאירי במתני' כ', ר' יהודה אומר וכו', וכן אם היא אשת כהן מותרת לו. וכן מבואר ממש"כ הרשב"א והריטב"א דמתני' דלעיל [כב.]. ואם יש עדים שנשבת אינה נאמנת, דלא כר' יהודה, [ותמהו אמאי פליג התם בסיפא דוכן שני כהנים, ושבקייה לרישא דשבוייה].

לו: וסבר לה ר' יהודה בקדושתה קיימא, והתניא הגיורת וכו', וצריכה להמתין שלשה חדשים דברי ר' יהודה.

כ' הרשב"א [לקמן בד"ה אמר ליה], ומסתברא דרב פפא בר שמואל דמותיב מינה, הוה ס"ד דכיון דאית ליה לר' יהודה דבקדושתה קיימא, אלמא ס"ל אע"פ שהגויים פרוצים בעריות, לא מינס אנסי, אא"כ היא נבעלת להם ברצון, דלא פריצי כולי האי, ואיתתא כיון דאין יצרה גדול כ"כ כאיש, כ"ש דלא פריצא לזנות מדעת, והלכך גיורת נמי כיון דלא אנסי לה אייה נמי לא מזנה מדעת, ואמר ליה דשבוייה שאני, דישאל קדושים הן ומנטרה נפשה. א"נ איכא למימר כיון דדעתה לאיגיורי הרי היא כשבוייה, וכיון דלא אנסי לה אייה נמי מנטרא נפשא כישראלית, ואמר ליה דלא [דאינה חוששת לשמור עצמה, כי לאחר שתתגייר תשהה ג' חדשים קודם שתבעל לישראל, להבחין בין זרע קדש לזרע חול. ל' תוס' הרא"ש].

לו: חדא במיתה וממון וחדא במלקות וממון.

כ' המאירי, כלל גדול אמרו, רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתי רשעיות, וכן בדין גולה לעיר מקלט, אם קרע שיראין בהריגתו, פטור, שאינו גולה ומשלם. אלא שבזו אין אנו צריכין בה לטעם זה, שהרי בכלל חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר הוא. [ולכא"ו נפק"מ, היכא דאית ביה מיתה ומלקות, כגון שהרגו ביה"כ ע"י מלאכת הוצאה, ושגג בהריגתו והזיד בהוצאה, דמשום חייבי מיתות שוגגין לא מיפטר, [אי נימא דחייבי מיתות שוגגין לא פטר ממלקות], אבל משום דגולה מיפטר, דאי אתה מחייבו שתי רשעיות. וצ"ת].

לו: ואי אשמעינן מלקות וממון, משום דלא חמיר איסוריה וכו'.

כ' בתוס' הרא"ש, תימא א"כ חייבי סקילה ושריפה מנלן, דהאי קרא בסייף כתיב, אבל שאר מיתות דחמירי לא, וכה"ג אשכחן בפ' היו בודקין [מ:]: גבי חקירה, דלא גמירי מהדדי אי לאו דמייטרי קראי. ונ"ל דהני מילי בדבר השייך בגוף המיתה [פ"י דהיינו חקירה ודרישה], דבפירכא כל דהו לא גמירי אהדדי, אבל ממון שעם המיתה, נהי דעביד הכא צריכותא בכל דהו, מ"מ לא חשיב פירכא, וכיון דגלי לן במלקות ומיתה, ה"ה בכל חייבי כריתות.

לו: ברש"י ד"ה דיה שעתה. גזור מפקידה לפקידה וכו'.

כ' מהרש"ל, פי' מבדיקה הראשונה, ואם היתה פחותה מעת לעת, לא מטמאינן אלא מפקידה לפקידה, והיכא שטבלה עצמה, מסתמא נמי בדקה מטומאת נדה וחשיב כפקידה, א"נ טבילה חשיב ליה כפקידה, דהא קמי טבילה לא מטמאה. [א"ה, תי' קמא לכא"ו צ"ב, דכיון דאינה מטמאה קמי טבילה [כדמסיק, וכמש"כ רש"י עצמו דם נכרית כדם בהמה], מה לה לבדוק עצמה. ועיין בהגריעב"ץ שהקשה איפכא, דהא דם נכרית מטמא לח, [כדאיתא בנדה לד.], ות"י דמדרבנן הוא, ובמעט לעת לא גזרו. ואולי כוונת המהרש"ל דמסתמא טבלה משום הך טומאה דרבנן. ועצ"ת].

לו: ברש"י ד"ה דיה שעתה. והיכא דלא גזור מעת לעת לא גזור מפקידה לפקידה.

כ' הגרע"א וז"ל, כך הוא בנדה [לו]. ברואה אחר דם טוהר. וקשה לי, דשם וכן הכא לא צריך להאי סברא, דהא בפשוטו י"ל, דמשו"ה דיה שעתה דהוה ספק ספיקא, שמא בא הדם מקודם במעל"ע, וכוותלי בית הרחם העמידוהו והיא טהורה, התם דהוי דם טוהר, והכא דהוי דם כותית, ואת"ל שלא בא מקודם במעל"ע, דלמא בא הדם עתה, משו"ה דיה שעתה, דעל קודם לכן הוי ס"ס להתיר. וצ"ע.

לו: אבל מזיד דאיכא איבוד נשמה, אימא חס רחמנא עליה.

כ' בתוס' הרא"ש, ואת אכתי קרא למה לי, מ"עליו" ולא על האדם נפקא, כדרשינן בב"ב [כו.]. ואם כופר יושת עליו, ולא על האדם, [פ"י על בעל שור שהרג ולא על אדם שהרג]. [וקצ"ב שלא קבע קושיתו לעיל, אעיקר דרשא דלא נשקול מיניה ממונא ונפטר, [וכ"ה בריטב"א], דלכא"ו לא תליא בהצריכותא דהכא. וי"ל דמעליו ולא על האדם לא נפק"ל אלא

דאינו חייב ממון, כלומר דמי הנהרג עם המיתה, דומיא דשור דנהרג ובעלים משלמין ממון, אבל לא ידעינן מיניה דלא נשקול ממון ונפטריה מקטלא, להכי איצטריך ולא תקחו כופר, ואי מלא תקחו כופר, הו"א דלא נישקול מיניה ממונא דוקא וניפטריה מקטלא, אבל אימא דמיחייב כופר עם המיתה מק"ו דשור המועד, להכי איצטריך עליו ולא על האדם לומר כדלא משלם כופר עם המיתה.

עוד הקשה, למה לי עליו ולא על האדם, מלא יהיה אסון נפקא, דדרשינן הא אם יהיה אסון לא יענש, אלמא אינו משלם ממון עם המיתה. [ועיין בריטב"א שתלה קושיא זו רק למ"ד כופרא ממונא]. וי"ל דלא היה אסון מיירי בממון שעם המיתה כגון דמי הולדות [או שקרע שיראין שלו. ריטב"א], אבל דמי הנהרג, הו"א דמשלם עם המיתה מק"ו דשור, להכי איצטריך עליו. [ועיין בתוס' ריש ב"ק ד. בד"ה כראי] שכ' בשם ריב"א, דהא דאין אדם משלם את הכופר הוא משום דקלב"מ, ור"י פליג דמסוגיא דהתם [כו]. משמע דאי לאו קרא דעליו ולא על האדם הוה ילפינן אדם משור שיתחייב מזיד מיתה וכופר, [ולא נפטר משום קלב"מ, דהכל הוא דין אחד בשביל נפש הנהרג. מהר"ם שם], והן הן דברי הריטב"א ותוס' הרא"ש כאן].

לז: לפי שמצינו למומתים בידי שמים שנותנין ממון ומתכפר להם וכו', יכול אף בידי אדם וכו' ת"ל וכו'.

כ' הגרע"א, עיין ברש"י ותוס' דמחללי שבת וע"ז ממעטין מן כל חרם מן האדם, דחייבי מיתות באדם ליכא כופר. ולא ידעתי, אטו מיתה בידי שמים כגון טמא שאכל תרומה, [נימא] שניתן לכפרה בכופר, וזה לא מצינו רק גבי שור הנסקל.

לז: ת"ל כל חרם.

פירוש, דמחרם כל חרם שמעינן להו תרויהו. ומיהו אפי' כתב בפירוש חייבי מיתות קלות, לא שמעינן מינה חייבי מיתות חמורות, דהו"א רוצח [שהוא חייבי מיתות קלות כפירש"י] כיון שהרג דין הוא שיהרג ולא יפדה עצמו בממון, אבל גונב נפש וחובל באביו, כיון שלא הרג יפדה בממון, קמ"ל. ל' הריטב"א.

לז: בתוד"ה וחדא. ורבנן, מלקות וממון ומיתה וממון תרויהו נפקי מכדי רשעתו וכו'.

כ' מהר"ם ש"י, ולפ"ז צריכין לעשות צריכותא לרבנן שתי סברות של השתי צריכות שבגמ' ביחד, כיון דילפינן ממון ומלקות ומיתה ומלקות מכדי רשעתו, [דממיתה ומלקות לא הוי ידעינן מיתה וממון, משום תרתי בגופיה, וממלקות וממון משום דלא חמיר איסוריה]. וי"ל בלא"ה, דבתר דכתיבי תרי קראי למיתה וממון ומלקות וממון, ילפינן מכדי רשעתו תרתי. וז"ל הרשב"א [בד"ה ולר"מ], אבל לרבנן מסתברא דמיתה ומלקות לא צריך קרא, דהשתא מלקות וממון לא מחייב, מלקות ומיתה לא כ"ש, ואי משום דחמיר איסוריה, הא אשמעינן מיתה וממון, דאע"ג דחמיר איסוריה לא מיחייב תרתי.

לח. איצטריך, סד"א היכא דסימא את עינו והרגו בה, אבל היכא דסימא את עינו והרגו בדבר אחר, אימא וכו'.

כ' בתוס' הרא"ש, תימה דהך סוגיא היא אליבא דתנא דבי חזקיה, ולדידיה אית ליה נתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור [ממיתה וממון], ואסון דקרא היינו דין אסון שנתכוון לחבירו והרגו, ונגף האשה ויצאו ילדיה כדפרישית לעיל, [לה. בד"ה ומי איכא, וכ"ה בתוס' דידן שם, דאל"כ איך יפרש קרא דונתתה נפש תחת נפש], ואין זה סימא את עינו והרגו בה, אדרבה, היינו סימא עין ראובן והרג את שמעון, וכה"ג ראוי לחייבו תרתי, יותר מסימא את עינו והרגו בדבר אחר דהיינו במכה אחרת ובבת אחת. וצ"ע.

לח. ברש"י ד"ה ולא עין ונפש. מיהו שמעינן מינה דלא תעביד ביה תרתי, לא שנא מת באותה מכה לא שנא לא מת.

בתוס' הרא"ש תמה על דבריו, מנא ליה הא, דילמא דוקא היכא דלא הרגו, אבל היכא דהרגו, ישלם עין ונפש תחת עין, ונסמא את עינו, ואם לא ימות בכך נהרגו. [א"ה, ולפ"ז חיובא דידיה על הכאת עינו, אינו כשאר מזיק שכבר ילפי' ביה דממון הוא משלם ואין מכין עינו. ויל"ע]. ותירץ הר"ר משה מאיברא דהכי מייתי, ולא עין ונפש תחת עין כלומר כי היכי ד"עין" קמא דוקא ולא עין ונפש, ה"נ "עין" בתרא דוקא, כלומר תחת עין לבד ישלם עין, ולא תחת עין ונפש, כי תשלום הנפש שהוא חייב לשלם תחת הנפש, פוטרו מתשלום העין.

וז"ל הריטב"א, הקשו בתוס' מה ענין ההיא לכאן כיון דסימא עינו והרגו, עין ונפש תחת עין ונפש הוא. וי"ל דמ"מ שמעינן מינה דמשום חדא הכאה לא מחייב שתיים, שאם סימא את עינו ולא הרגו לא ישלם אלא עין, וה"ה שאם סימא עינו והרגו בהכאה אחת שלא נחייב שתיים, ויתחייב מיתה בלבד ויקום בדברא מיניה. והר"מ מקוצי תירץ דלדוגמא נקטינן לה, דמההיא דבי חזקיה נפק"ל דעין קמא דכתיב בקרא שהוא עינו של חובל, היינו עין בלחוד ולא עין ונפש, ומינה שמעינן נמי דעין בתרא דכתיב בקרא שהוא עינו של נחבל, היינו כשהוא עין לבדו ולא כשהוא עין ונפש, וקאמר רחמנא "עין", דהיינו ממון, "תחת עין" לבד ולא תחת עין ונפש. ורבינו מנחם ז"ל גורס עין תחת עין, ולא עין תחת עין ונפש, ואתיא הך גירסא כהאי פירושא דכתיבנא.

לח. בתוד"ה הא נמי. וא"ת סימא את עינו והרגו בדבר אחר, תיפול וכו' דבשעה שסימא את עינו היה רודף וכו'.

וז"ל הבית יעקב, לכאן תמוה, דמשמע מדבריהם שהיה קשה להם דל"ל קרא הא בלא"ה רודף הוא, והוא תמוה, דעל רודף ליכא קרא מיותר, רק מקרא דלא יהיה אסון שמעינן לה, וממילא שמעינן לה, דרודף לא גרע מחייבי מיתות שוגגין, [א"ה, כ"כ רש"י בסנהדרין [עב. בד"ה אין לו דמים], והרמ"ה שם פליג ומדמי לה לחייבי מיתות מזידין], ולפ"ז אילו לא היה כתיב קרא, דהוי אמרינן דחייבי מיתות לא פטרי מתשלומין רק בסימא עינו והרגו בה, אבל הרגו בדבר אחר, אף דמ"מ חייב מיתה, מ"מ חייב ג"כ ממון, דחיוב מיתה אינו פטור מתשלומין, וממילא דכל חייבי מיתות אינו פטור מממון, וכ"ש דרודף אינו פטור, דהיאך יעלה על הדעת דבמכה ממש וסימא עינו והרגו בדבר אחר חייב ממון, וכשרודף לסמא עינו ולהרגו בדבר אחר יפטור מממון. ואפשר שכוונת תוס' להקשות על הלשון דאמר והרגו בדבר אחר, דהו"ל למינקט רבותא יותר דאפי' כשרודף ולא הרגו פטור.

וז"ל המהר"ם ש"י, שהכהו בידו האחרת להורגו, אף שבאמת לא הרג [בה]. אבל סימא עינו לחוד דמשלם ממון, ודאי לא קשה הא רודף הוא כיון דמצי מייתי, דסוף סוף אין כוונתו להורגו. [א"ה, לכאן כוונתו דבמכה זו שסימא בה את עינו, היא עצמה מעשה רדיפה, כיון שאפשר היה שימות בה, ומתכוין לכך. ויל"ע.

לח. נערה שנתארסה ונתגרשה וכו' ר"ע אומר יש לה קנס.

וכ' התו"ט בשם הטור [סי' קע"ז] דוקא נתארסה, אבל נשאת שנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה, אין לה קנס. וכ' הב"י דנלמד ממה שנתבאר דכיון דנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה דינה כבעולה. וז"ל הרמב"ם [בפ"ב מהל' נערה בתולה ה"ט], ואלו שאין להן קנס וכו' המגורשת מן הנישואין ועדיין היא נערה בתולה. וכ' המנח"ח [מצוה תקנ"ז אות ג'] דהרמב"ם מיירי דאין עדים [שלא נסתרה אחר הנישואין] דאמרינן דנבעלה, אבל אם יש עדים שלא נסתרה אחר הנישואין, בודאי יש לה קנס, ואף לשיטת תוס' לעיל [יב. בד"ה שאני] דאין כתובתה אלא מנה ואין עליה טענת בתולים, הא פירשו טעמייהו משום דאינו סומך על העדים וסובר דלשבחה אומרים כן, אבל גבי קנס לא שייך זה, וכן נראה דעת הטור, דבריש סי' ע"ז [לענין כתובה] כ', אפי' איכא עדים שלא נסתרה, ובסי' קע"ז כ' רק כלשון הרמב"ם דנשואה וכו', ולא כתב אפי' איכא עדים, נראה דביש עדים יש לה קנס. וגם הגרע"א בתוספותיו למתני' חילק כן, [ודחה בזה ראית התו"ט להטור ממתני' דפ"ק], ויעו"ש

שהוכיח מדברי תוס' ריש פרקין [כט. בד"ה ועל הכותית] דפליגי וס"ל דנשאת וגרשה יש לה קנס.

לח. ר"ע אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה.

כ' הרא"ש [סי' ה'] ז"ל, והלכה כר"ע וכו'. והרמב"ם ז"ל [פ"ב מהל' נערה בתולה הט"ז] כ' דקנס לבד לעצמה, אבל בוששה ופגמה לאביה. ואפשר דטעמיה מהא דאמרין לקמן [מ:] על בוששה ופגם, ואימא לדידה, ומסיק דבוששה ופגם לאביה משום דאי בעי מסר לה למנוול ולמוכה שחין, והאי טעמא שייך נמי בנתארסה ונתגרשה, וקרא דלא אורשה לא קאי אלא אקנסא דכתיב בקרא, אבל בוששה ופגם יליף [שם] מדכתיב ונתן האיש השוכב עמה וכו' הנאת שכיבה חמשים מכלל דאיכא בוששה ופגם כמו בשאר חבולות, אבל בהאי קרא לא כתיבי.

ומיהו נראה דגם בוששה ופגמה לעצמה, מדקאמר ר"א [לקמן מ.]. ביתומה שנתארסה ונתגרשה המפתה פטור, [ומוקי לה התם בחיי אביה, וקרי לה יתומה משום דפקע זכות אב מינה לגבי קנסא] ואם איתא דבוששה ופגמה לאביה, לא הו"ל למיתני דמפתה פטור בסתם, כיון דחייב בבוששה ופגם, והיינו טעמא, משום דלענין גביית האב יש לבוששה ופגם דין קנס, משום דאיתקושי לקנס וכו' דבמקום שהקנס לאב גם הוא לאב וכו', הלכך נתארסה ונתגרשה, כיון שנתמעט האב מלא אורשה מדין קנס, נתמעט נמי מדין בוששה ופגם, והכל לעצמה. והא דפריך הש"ס ואימא לדידה ולא אמרין דאיתקוש לקנס, פי' ר"י דדוקא בתר דידיעין שהם לאב, מקשינן להו לכל דינם לגביית האב, אבל משום ההוא היקשא לא מפקינן מינה למיתביניהו לאב. עכ"ל הרא"ש.

לח. מילתא דפשיטא ליה לאביי מבעי ליה לרבא.

כ' המהר"ם ש"ף ז"ל, היינו למר בר רב אשי דמפרש בסמוך בעיא דרבא מיתה עושה בגרות, אבל למה דמפרש תלמודא השתא בעיא דרבא, פשיטא ליה לרבא לאידך גיסא וכמש"כ רש"י בסמוך [לט. בד"ה מר בר רב אשי]. [ולפ"ז לכאן היה לנו לפסוק כרבא נגד אביי, אמנם הפוסקים נקטו כמר בר רב אשי, וכסתמא דגמ' כאן, אלא שנחלקו אי נקטינן כפשיטותא דאביי נגד ספיקא דרבא, [וכ"ש דקרא קאמר, מאירי], או כספיקא דרבא, ונפק"מ היכא דתפס האב אי מפקינן מיניה. עיין בכ"ז במאירי בשלהי סוגיין].

לח. בתוד"ה אימא. ונראה דהש"ס קים ליה דחד מינייהו לגז"ש וכו'.

כ' הריטב"א [אקושיא דלעיל ואימא בתולה בתולה לגז"ש] ז"ל, פירוש אע"ג דקיי"ל [פסחים סו.]. דאין אדם דן גז"ש מעצמו אא"כ קבלה מרבו, התם הוא כשלא קבלה כלל, אבל רוב הגזירה שוה שבתלמוד הוה גמירי שיש לדון כאן גז"ש, אבל לא היו מקובלין מן [אצ"ל מהן] המלות של הגז"ש. והיינו דבעינן מופנה מצד אחד או מופנה משני צדדין, ויש מהן שלמדין ומשיבין. וכן פירשו בתוס'.

לח. בתוד"ה אימא. וכה"ג איכא פ"ק דסנהדרין וכו' אר"י בר חנינא אתיא הזדה הזדה מזקן ממרא וכו'.

כ' הרש"ש, לענ"ד לא דמו אהדדי, דשם ר"י בר חנינא וכן ריש לקיש לא קבלו שום גז"ש, רק מפרשי טעמא דמתני', דעל כרחך גמירי להו לחכמי המשנה מרבייהו גז"ש מזקן ממרא, מר אמר דמסתמא גמירי הזדה הזדה, ומר אמר דבר דבר. [אבל עדיין לא שמענו שנוכל להקשות על דברי התנא דנילף גז"ש ממלות שלא נתקבלו, כדמקשה הכא].

לח. בתוד"ה ארוסה. וא"ת מאי קשיא ליה וכו' ואי לא איצטריך לגופיה, כ"ש דניחא טפי דגז"ש מופנה.

עיין בריטב"א שהוסיף בקושיתם ז"ל, וליכא למימר דהכי פרכינן, דכיון דמהכא נפק"ל דארוסה אין לה קנס, למה לי ולא יהיה אסון, דא"כ מאי קא מהדרין סד"א הואיל וחידוש הוא וכו', ועוד, דכל היכא דלא כתיב ולא יהיה אסון, כי דרשינן מהכא דאין אדם מת ומשלם תו לא עבדינן מיניה גז"ש, דלגופיה איצטריך.

לח. בתוד"ה לאבי הנערה. והכא לחיובא דקנס לא איצטריך, דמסברא מיחייב אשעת ביאה, וא"א לפוטרו בולא כלום.

ז"ל תוס' הרא"ש, והכא לחיובא לקנס לא איצטריך וכו', מאי אמרת, דאיצטריך למיכתב למיידרש הנערה שהיתה כבר לומר דקנסה לאביה, דלא נימא כיון דאישתני גופה יהא קנסה לעצמה ממילא לא הוה אמרינן הכי, כיון דבוגרת אין לה קנס, וכבר זכה בקנס אביה משעת נערות, הלכך דרשינן ליה לפטורא וכו'.

לח. בתוד"ה יש בגר. וא"ת היכי מצי למימר וכו' ובסמוך נמי אמר יש בגר בקבר וכו'.

ובעל המאור תירץ, דבעינן כשעמד בדין, ואליבא דר"ש [לקמן מא:], דכיון דלא הספיק לגבות פקע אב, והווי ממון להורישו לבנה, מאחר שעמד בדין. ודאסיקנא לקמן דהכי קא מבעיא ליה יש בגר בקבר ופקע אבל או לא, פירוש, קא מבעיא ליה בשלא עמד בדין ואליבא דדברי הכל. והראב"ד לא ניחא ליה לאוקמה כר"ש ודלא כהלכתא, [אבל בעיקר דבריו משמע דלא פליג עליה. ועיין בתוס' ר"ד שפי' דבעינן כשלא עמד בדין, אבל עמד בדין אע"פ שמתה נתן לאביה. מיהו י"ל דכ' כן למאי דקיי"ל כרבנן דר"ש], ולכן תירץ דבתחילה היה סבור רבא דאע"פ שלא עמד בדין ממון הוא להורישו לבנה, והבן תובע קנס אמו, ואם יש בגר בקבר, בנה יורשה, ולבסוף חזר בו רבא, כי לעולם אינו ממון להורישו לשום יורש, אלא הכי איבעיא ליה, אם פקע אב או לא.

ז"ל הרמב"ן, ואיכא לפרושי דהאי "ודבנה הוי", לאו דוקא, אלא דבנה בעי למייהו ופקע, וקס"ד מעיקרא אע"ג דאינו ממון להוריש לבניו, כיון דאב מעיקרא אית ליה השתא ודאי אין בגר בקבר לאפוקי מרשותא דאב, דהא איהו יית לה, וכיון דלית לה יד ולא לירתה בתרה, זכותיה דאב כדקאי קאי, ואין בגר בקבר למפקע זכותיה, אבל אית לה ברא דירושה דידיה, פקע מאבא דילמא יש בגר בקבר, דהא ידא אחרינא אית לה בר מידא דאבוה, הלכך פקע אב, וברא נמי ראוי לירש ואין לו, ובלישנא בתרא הדר ביה מהאי סברא ואמר אע"ג דלית לה ברא, יש בגר בקבר ופקע אב. [ושב הביא פי' הראב"ד והסכים עמו, והביא גם פי' ר"י בתוס' דידן ופליג עליה].

והפנ"י כ' ליישב, דההיא דלקמן מיירי במפותה, הלכך אי פקע אב ודידה הוי, א"כ הא מחלה מעיקרא, ותו לא זכה האב אפי' בתורת ירושה, והך דהכא באנוסה. אלא דמלשון הר"ן נראה דבכה"ג לא מהני מחילה דידיה משעת ביאה, כיון דבאותו זמן לא היה הקנס שלה, ואם בגרה אח"כ זכתה בקנס, אבל הרא"ה בחידושו כ' דמהני מחילה דידיה. [ועיין במאירי שכ' ז"ל, מה שאמרו יש בגר בקבר ופקע אב, ולמה לא יירשנו האב כמו שאמרת שהבן יורשו, ופירשו בו פקע אב שלא לזכות בו מחמת עצמו אלא מחמת ירושה, ונפק"מ שאם מחלה בתו לאונס בעודה קיימת, פקע אב. ואינו נכון, שהרי בעודה קיימת נערה היא והיאך תמחול].

לט. מעוברת שמא תעשה עוברת סנדל.

הרא"ש [בפ' בתרא דיומא, סי' י"ג] הביא, דהרמב"ן דקדק מדברי בה"ג דמשום סכנת עובר מחללין, [ואפי' הוא פחות מארבעים יום שאין בו חיות כלל, קרב"נ שם אות י'], ויש חולקין וס"ל דמשום חשש מיתה דאם מחללין, אבל לא משום סכנת נפלים. והקשה בקוב"ש [אות קל"ה], להנך רבוותא דס"ל דפיקו"נ דעובר אינו דוחה איסורים, מ"ט קאמר הכא דמותר לשמש במוך מפני סכנת עובר. ושמא נפרש לדעת הנך רבוותא, דע"י שתעשה עוברת סנדל תסתכן גם האם.

לט. בא עליה ונתארסה מהו.

ופירש"י מי הוי לאביה או לעצמה. וכ' ע"ז הריטב"א, פירוש לפירוש, דהאי בעיא לאו אליבא דר' יוסי הגלילי היא דאמר נתארסה אין לה קנס, דא"כ הו"ל בעיא דידיה אם יש לה קנס או לא, דאי אזלינן בתר שעת ביאה, יש לה קנס, ואי אזלינן בתר שעת העמדה בדין אין לה קנס, דהו"ל נערה שנתארסה ונתגרשה שאין לה קנס, [ודלא כמש"כ תוס' [בד"ה בא עליה], דלר' יוסי הגלילי ליכא למיבעי, דהריטב"א ס"ל דשייכא האבעיא גם

אליביה, אלא דסוגיין מוכחא דהאבעיא אם לאביה או לעצמה [כדמפרש ואזיל], וזה אינו כריה"ג, וסוגיין מוכחא דאנן לא מבעיא לן אלא אי הוי לעצמה, דהא מייתנין עלה ההיא דבא עליה ונשאת לעצמה, הילכך על כרחך האי בעיא לר"ע היא, ואליבא דר"ע דמתני' דאמר נערה שנתארסה ונתגרשה קנסא לעצמה.

לט. הואיל וכו' ונישואין מוציאין מרשות אב וכו'.

כ' בתוס' הרא"ש, ואע"ג דנישואין אינן מוציאין מרשות אב לענין מאה כסף של מוציא שם רע, תירץ רבינו מאיר הלוי, משום דהתם הוציא לעז על האב שיאמרו ארור שזו גידל, ולכן נסקלת על פתח בית אביה, הילכך עיקר חיוב הממון הוי בשביל גנאי האב. [ולכאוי"ה והוא הטעם אם בגרה קודם העמדה בדין. וכן אם מת האב, יירשו בניו המאה כסף, כיון דלאו מינה קא זכי. וצ"ת].

לט. ברש"י ד"ה בגרות מוציאה. דלא מצינו שזיכתה לו תורה בבתו אלא מכר בקטנות וכו'.

[כ' הגרע"א, קשה לי דהיכן מצינו בתורה שיש חילוק בין נערות לבגרות, דאי ממה דילפינן מן "לאמה" דנערה מעשה ידיה לאביה [לקמן מו:], דילמא באמת גם בבגרות, ומנין לנו לעשות חילוק, ואי מהפרת נדרים, אי"כ לנקוט בקיצור דבגרות מוציאין מרשות אב לענין הפרת נדרים, כדאמרינן בסמוך לענין נישואין, ובפשוט מה בגורת דמוציאין מרשות אב לענין הפרת נדרים אף נישואין.]

לט. נמצא בה דבר ערוה וכו' אינו רשאי לקיימה.

פי' הרמב"ם [פ"א מהל' נערה בתולה ה"ה] אחר שכנסה. וביאר התוי"ט, דאילו זנתה קודם שכנסה, עדיין אשה הראויה לו היא, שהרי כל שלא כנסה לאו אשתו היא, כדדייקינן גבי מפותה [לכשיוציא אשתו היא וכו'], אלא דבאנוסה חייב לכנוס. [וכ"כ הכס"מ שם בקיצור]. וכ"ע ע"ז בחי' מהרי"ח שבגליון המשנה, נוכל למצוא שזנתה קודם שכנסה, כגון שהיה המאנס כהן, וזנתה אח"כ עם חייבי כריתות, וא"כ זונה היא ואסורה לכהן, רק מפני שהמשנה איירי בין בישראל בין בכהן, לכן אסברה לה הרמב"ם אחר שכנסה, דאי קודם שכנסה, הא זונה מותרת לישראל.

לט. בתוד"ה צער. קשה לר"י וכו' וכי לא ידע הש"ס שיש צער גדול וכו'.

כ' הבית יעקב, ולפענ"ד נראה לתרץ בפשיטות, דהנה בב"ק [פה.] מקשה הש"ס צער במקום נזק היכי שיימינן את הצער, [היכא דקטע את ידו ונתן לו דמיה. רש"י], הלא יש לו לקוצצו בשביל הדמים שנוטל, ומשני דאומדין כמה אדם רוצה ליתן לקטוע לו ידו המוכתב למלכות בין סם לסייף, עיי"ש, וא"כ הכא כיון שמשלם פגם דהיינו נזק מפגם שבירת בתולים, וא"א שישבור בתולים שיהיה הפגם של בעולה בלא צער בעילה ראשונה וכו', וכאן לא יכול לחלק בין סם לסייף, וממילא פטור מלשלם הצער, כדמקשה הש"ס שם. [יעו"ש מה שביאר לפ"ז בקושית הגמ' לקמן, א"ה מפותה נמי].

לט: א"ר נחמן אמר רבה בר אבוב משל דמפותה וכו', שלי דאבוב נינהו.

כ' הרש"ש, קשה איך ס"ד שתוכל למחול ממון שאינו שלה, ועוד, דא"כ בושט ופגם נמי. ונ"ל דקס"ד דתאוות הנאת תשמיש שקולה לה יותר מהצער, עד שלא נחשב אצלה הצער למאומה נגד ההנאה, ולכן דומה כמו שלא היה לה צער כלל, ועל מה יקבל האב תשלומין. אבל הגמ' לא קבלה להאי סברא, דהא מ"מ צער הוה לה, אלא שלא חששה לו משום הנאתה.

וז"ל הרשב"א, קשיא לי, רב נחמן היכי ס"ד לדמוייה לקרע שיראין שלי, הא ודאי דאבוב נינהו. ונראה לי דטעמיה דר"נ משום דמפותה אין לה צער, והלכך כשיראין דידה הוה, דהא אי בעיא מפקעא זכות האב, וכל שבידה להפקיע זכות האב בפיתויה, כשיראין דידה הוה, אלא שהמקשה לא הביין דבריו, וסבר דעיקר קנס קאמר שהוא שלה, ומדין מחילה קא אתיא ליה, ואהדרינן דרב נחמן ה"ק פקחות שבהן אומרות מפותה אין לה צער שוה פרוטה, אלא מעט כריבדא דכוסילתא, וה"ג אמר רב נחמן, ולא גרסי' אלא א"ר נחמן.

והריטב"א תירץ, דאיהו סבר שלא זכתה תורה לאב אלא צער של אנוסה דהויא דומיא דחבלות דעלמא, אבל כשהיא ויתרה גופה לא זכי ליה רחמנא מידי, ואנן פרכינן דגופה זכי ליה רחמנא לכל צער ובושת שיבא לה אפילו לרצונה.

לט: לכשיוציא אשתו היא.

כ' הרשב"א וז"ל, פירש"י ז"ל בתמיה, כלומר מתי נכנסה זו שאתה אומר לכשיוציא, וכי אשתו היא, והלא עדיין לא נכנסה. אבל הראב"ד ז"ל פירשה בניחותא, כלומר לכשיוציא נמצאת אשתו מכבר, ונפטר מקנסה שהוא חמישים שקל שהם מאתים [זוז דכתובה], וכשהוא מוציאה אינו חייב לה אלא מנה, דבעולה היא וכתובתה מנה. ומדבריו אנו למדין דמפותה אין לה כתובה אלא מנה, ותמיהא לי דא"כ הרי חוטא נשכר, ועוד, שיבא להערים ויכנוס ואח"כ יגרש כדי להעמידה על מנה. וצריך תלמוד.

לט: אימא כשתצא היא.

כ' הגרע"ב"ץ, מ"מ תני כשיוציא הוא, דאע"ג דהיא מכריחתו לתת גט וכפינן ליה להוציאה בעל כרחו, אפ"ה גיטא מיהא צריך לתת מדעתו, כמו בכל גט דעלמא שאינו מוציא אלא לרצונו, וגט מעושה פסול, אלא כופין אותו עד שיאמר רוצה אני.

[ובמאי דנקט הגרע"ב"ץ דיכולה לכופו לגרשה, לכאוי" לא משמע כן מדברי התוס' רי"ד, שכ' ז"ל, אע"פ שאמרו האונס נותן מיד, לכשהיא יוצאה, פי' כגון שנתרצו שניהן בגירושין, אין לה עליו כלום וכו', ומשמע דדוקא קודם שכנסה יכולה למאן, אבל אח"כ אינה יכולה לכופו להוציאה. וצ"ת].

לט: בתוד"ה טעמא מאי. ומיהו תימה דקא פריך ותני וכו' אפי' בא עליה שלא כדרכה וכו'.

ובתוס' הרא"ש תירץ ז"ל, ונראה לי דלא קשה, דהכא בין לר' יוסי בין לרבנן מדאורייתא אין לה כתובה, דכתיב כסף ישקול כמוהר הבתולות, אלמא כסף קנסה עומד במקום מוהר בתוליה, ולא פליגי הכא אלא מדרבנן, ורבנן סברי לא תקנו הכא כתובה, דמה טעם תקנו רבנן כתובה במקום שתקנו כגון בבעולה.